

УДК: 322.33

Канівець Олена Миколаївна
Гусак Олег Валерійович
Сумський НАУ (Суми)

ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація: В статті розглянуто сучасний стан використання земельних ресурсів Сумської області, проаналізовано причини екологічного стану погіршення земель, визначено найпоширеніші види деградації ґрунтів та висвітлено шляхи вирішення проблем. Зроблено висновок про те, які заходи необхідно здійснити для збереження і підвищення родючості ґрунтів.

Ключові слова: земельні ресурси, охорона земель, деградація ґрунтового покриву, розораність території, рекультивация.

Канивец Елена Николаевна
Гусак Олег Валерьевич
Сумской НАУ (Сумы)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ СУМСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация: В статье рассмотрены современное состояние использования земельных ресурсов Сумской области, проанализированы причины экологического состояния ухудшение земель, определены наиболее распространенные виды деградации почв и освещены пути решения проблем. Сделан вывод о том, какие меры необходимо предпринять для сохранения и повышения плодородия почв.

Ключевые слова: земельные ресурсы, охрана земель, деградация почвенного покрова, распашка территории, рекультивация.

Kanivets Olena Nikolaevna

Gusak Oleg Valeriyovich

Sumy NAU (Sumy)

USE OF LAND RESOURCES OF THE SUMI REGION

Abstract: The article deals with the current state of land use of Sumy region, analyzes the reasons for the ecological state of land degradation, identifies the most common types of soil degradation and explains ways to solve problems. The conclusion is made about what measures should be taken to preserve and increase soil fertility.

Keywords: land resources, land protection, degradation of soil cover, plowed land, reclamation.

Стан земельних ресурсів України викликає дедалі більше занепокоєння у зв'язку із прискореним зниженням родючості ґрунтів: зменшується вміст і погіршується якість гумусу, зростає високий рівень розораності сільськогосподарських угідь, підсилюються процеси ерозії, вторинного засолення й осолонцювання, розростаються ареали техногенно забруднених і порушених земель. Ці та інші деструктивні процеси руйнують не тільки ґрунтовий покрив, а й усю ландшафтну сферу України [1]. У зв'язку із цим питання охорони та раціонального використання земельних ресурсів й оцінювання їх екологічного стану є досить актуальною проблемою сьогодення.

Земельний фонд Сумської області складає 2383 тис. га (23,8 тис. км²), що становить 3,94% від території України. Частка сільськогосподарських угідь становить 1698,0 тис. га (71,3%) від загальної площі області і свідчить про високий рівень сільськогосподарського освоєння території. Більша частина припадає на рілля – 1226,3 тис. га (51,5%), сіножаті - 277,8 тис. га (11,7%), пасовища - 169,4 тис. га (7,1), багаторічні насадження - 24,4 тис. га (1%), та перелоги – 0,1 тис. га (0,01%) [2]

Стан використання земельних ресурсів Сумської області характеризується як напружений, подекуди кризовий, з тенденцією до погіршення зі значними диспропорціями, зокрема: надзвичайно високим, економічно та екологічно необґрунтованим рівнем господарського (передусім

сільськогосподарського) освоєння території; значною землеємністю основних галузей економіки області; стихійним формуванням нових землекористувань ринкового типу шляхом оренди земельних часток (паїв), які характеризуються нестабільністю, дрібноконтурністю, черезсмужжям; інтенсивним розвитком деградаційних процесів та наявністю значних площ деградованих земель; недостатньою часткою земель природоохоронного, рекреаційного, оздоровчого, історико-культурного призначення; незадовільним нормативно-правовим та нормативно-технічним забезпеченням, що регулюють використання та охорону земель.

Деградовані і малопродуктивні землі Сумської області становлять 219,6 тис. га, що становить 17,9% до площі орних земель. Найбільше таких земель у Сумському, Тростянецькому і Краснопільському районах. Найменше деградованих і малопродуктивних земель – у Буринському і Конотопському [2].

Характерними деградаційними процесами ґрунтів є зниження балансу гумусу, вмісту поживних елементів, декальцинація ґрунтів, підвищення кислотності, погіршення фізичних та фізико-хімічних показників.

Надмірна розораність території є одним з головних чинників, які дестабілізують екологічну ситуацію в області. Необґрунтоване розширення площі ріллі за рахунок схилкових та малопродуктивних земель призвело до порушення екологічно збалансованого співвідношення у структурі земельних угідь ріллі та природних кормових угідь, лісів та водойм, що негативно позначилося на стійкості агроландшафтів і зумовило значну техногенну ураженість природних комплексів.

Останнім часом спостерігається незначна тенденція щодо зменшення земель сільськогосподарського призначення та збільшення земель лісового фонду. Це відбувається за рахунок посадки лісових культур, самозалісення, вилучення земель для несільськогосподарських потреб. Внаслідок цього площа сільськогосподарських угідь зменшилась. Значні площі малопродуктивних орних земель, які необхідно вилучити зі складу ріллі, залишаються в активному обробітку (Конотопський, Кролевецький, Краснопільський, Охтирський,

Роменський, Середино-Будський, Сумський, Тростянецький, Ямпільський райони). На частину цих земель розроблені проекти їх консервації шляхом залуження та заліснення. Однак освоєння цих проектів здійснюється низькими темпами.

Загальна площа сільськогосподарських угідь, які зазнали згубного впливу водної ерозії становить 305,1 тис. га. Еродовані землі з середньо - та сильно змитими ґрунтами становлять 63,9 тис. га. Земельний фонд має сталу тенденцію щодо погіршення і за іншими якісними показниками (засоленість, солонцюватість, перезволоженість та ін.). Так, 611,1 тис. га сільськогосподарських угідь складають кислі ґрунти, солонцюваті ґрунти займають 67 тис. га сільськогосподарських угідь, а засолені 106 тис. га. Окрім того 19,5 тис. га сільськогосподарських угідь займають перезволожені землі, 62,2 тис. га – заболочені.

Поряд з площинною ерозією досить інтенсивно розвиваються процеси лінійного розмиву та яроутворення. Площа ярів складає 2,6 тис. га. Окремо виділяються яружно-балкові системи з інтенсивністю ерозії, що перевищує нормативи у 10 - 20 раз [3].

Незадовільно здійснюється відновлення відпрацьованих промисловістю земель. При цьому якість рекультивації низька, мало земель повертається у сільськогосподарське виробництво, а їхня родючість майже на половину нижча від природної.

Важливим завданням у сфері оптимізації земельного фонду мають стати заходи щодо вилучення з інтенсивного обробітку деградованих та малопродуктивних сільськогосподарських угідь, ґрунти які характеризуються негативними природними властивостями, низькою родючістю, а їх господарське використання є економічно неефективним.

Значну частину сильно еродованих і деградованих земель, які підлягають поліпшенню, необхідно трансформувати у природні кормові угіддя, що створить сприятливі умови для виробництва продукції тваринництва. Це дасть можливість знизити рівень розораності території до екологічно оптимального,

сконцентрувати сільськогосподарське виробництво на кращих землях, що забезпечить отримання, в середньому, значно більшого обсягу продукції з одиниці площі та посиленню її конкурентоспроможності.

Враховуючи вищевикладене, для охорони земельних ресурсів області, підтримання на достатньому рівні родючості ґрунтів, збереження довкілля на сучасному етапі розвитку землекористування дієвими заходами є: зменшення розораності земельного фонду; збільшення лісистості території; поетапне встановлення екологічно збалансованого співвідношення земельних угідь в зональних системах землекористування; дотримання екологічних вимог охорони земель при землевпорядкуванні території; заборона відведення особливо цінних сільськогосподарських угідь для несільськогосподарських потреб; застосування економічних важелів впливу на суб'єкти землекористування [4].

Реалізація зазначених завдань сприятиме раціональному використанню природних ресурсів, зупиненню процесів деградації ґрунтового покриву, мінімізації ерозійних процесів, збагаченню довкілля природними елементами ландшафтів, забезпеченню техногенно-екологічної безпеки життєдіяльності людини, зменшенню розораності земельного фонду та збільшенню лісистості території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Булигін С. Ю. Формування екологічних сталих агроландшафтів: підруч. / С. Ю. Булигін. – К.: Урожай, 2005. - С.5.
2. Екологічний паспорт Сумської області станом на 01.01.2018 року [Текст] / Суми : Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Сумській області, 2018. – 128 с. 18
3. Сумська обласна державна адміністрація. Департамент екології та охорони природних ресурсів. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2018 р.

4. Кузін Н.В., Гончаров В.В., Канівець О.М. Окремі аспекти стану та використання земельно – територіального ресурсу сумського регіону//Вісник СНАУ. Серія «економіка і менеджмент» №6 (72). - 2017.- С.38